

AGNIESZKA ZIÓŁKOWSKA

Sądowoadministracyjna kontrola orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych wydanych w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzonym w stosunku do studentów i doktorantów

Review by the Administrative Court of the Decisions of Disciplinary Appeal Committees Issued in Disciplinary Proceedings Against Students and Ph.D. Students

Students and Ph.D. students are members of the academic community who are subject to disciplinary liability for behavior that violates the law in force at the university, violates the dignity of the student, or violates the dignity of the postgraduate student. A disciplinary sanction may be imposed in disciplinary proceedings based on the Law on Higher Education and Science, and the appropriate application of the Code of Criminal Procedure is in accordance with the principle of two-stage proceedings. Legally, judgments issued by the appellate disciplinary commission were subject to the jurisdiction of administrative courts. At the same time, there are doubts about the use of the term „legal judgments”, which are the subject of an appeal to court. The legislator also refrained from a separate regulation of the procedure of administrative court proceedings in the case of an appeal against such decisions, which may be a source of difficulties for the subjects of the decision and raises questions about the model of administrative court decisions.

AGNIESZKA ZIÓŁKOWSKA, doktor habilitowany nauk prawnych, profesor
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ORCID – 0000-0002-9933-2667,
e-mail: agnieszka.ziolkowska@us.edu.pl

KEYWORDS: disciplinary proceedings, judicial control of disciplinary decisions, finality and legality of decisions, disciplinary responsibility of a student / Ph.D. student

SŁOWA KLUCZOWE: postępowanie dyscyplinarne, sądowa kontrola orzeczeń dyscyplinarnych, ostateczność a prawomocność orzeczeń, odpowiedzialność dyscyplinarna studenta/ doktoranta

1 | Wstęp

Społeczność akademicka to kategoria zbiorcza, na którą składają się w głównej mierze pracownicy naukowci, dydaktyczni, doktoranci oraz najlicniejsza grupa, jaką stanowią studenci. Każde z tych gremiów zobowiązane jest do zachowania w sposób zgodny zarówno z prawem powszechnie obowiązującym, jak i prawem wewnętrznym (zakładowym). Postępowanie uchybiające odpowiednio godności pracownika naukowego, czy godności studenta lub doktoranta oraz naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni może skutkować wszczęciem i prowadzeniem postępowania dyscyplinarnego, prowadzonego przez komisje dyscyplinarne. Jednak sądownictwo dyscyplinarne nie zastępuje w sposób całkowity instytucji państwa, a to dzięki kontroli sprawowanej w odniesieniu do orzeczonych kar przez sądy. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że kary dyscyplinarne stanowią ingerencję w sferę praw jednostki, kształtując w określony sposób jej sytuację, a czasem wręcz jest status administracyjnoprawny, co jest szczególnie widoczne w przypadku najsurowszych sankcji dyscyplinarnych.

Od 1 października 2018 r. zasady funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki, w tym przepisy normujące odpowiedzialność studentów oraz doktorantów, zostały określone w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r.^[1] Podkreślenia przy tym wymaga, że postępowanie dyscyplinarne prowadzone wobec studentów i doktorantów nie zostało jednak w znaczącym stopniu uregulowane odmiennie w porównaniu z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r.^[2]

¹ T. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 742 ze zm. ze zm. Ustawa nazywana także Konstytucją dla nauki, dalej: p.s.w.n.

² T. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 55.

Zmiany dotyczą m.in. wyłączenia z katalogu podmiotów prowadzących postępowanie dyscyplinarne wobec studentów sądów koleżeńskich samorządu studenckiego oraz możliwości wymierzenia studentowi kary upomnienia za przewinienie mniejszej wagi przez rektora po uprzednim wysłuchaniu studenta lub jego obrońcy. W odniesieniu do prawomocnych orzeczeń odwoławczej komisji dyscyplinarnej niezmiennie przysługuje skarga do sądu administracyjnego.

Szczegółowe zasady odnoszące się do przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia z dnia 28 września 2018 r.^[3] Tryb powoływania komisji dyscyplinarnych i odwoławczych komisji dyscyplinarnych określają statuty uczelni (art. 310 p.s.w.n).

Zakresem rozważań została objęta wyłącznie kontrola rozstrzygnięć wydawanych przez odwoławcze komisje dyscyplinarne w postępowaniu dyscyplinarnym wobec studentów lub doktorantów sprawowana przez sądy administracyjne. Problematyka ta wymaga rozważenia kilku kwestii, mianowicie: charakteru samego postępowania dyscyplinarnego jako rodzaju procedury o charakterze represyjnym, prawa do sądu jako konsekwencji uznania postępowania o takim charakterze, problemu prawomocności (ostateczności) orzeczeń dyscyplinarnych zaskarżalnych do wojewódzkich sądów administracyjnych oraz w sprawach skarg na orzeczenie odwoławczej komisji dyscyplinarnej.

2 | Postępowanie dyscyplinarne wobec studentów i doktorantów oraz jego charakter

Odpowiedzialność dyscyplinarna to szczególny i swoisty rodzaj odpowiedzialności. Ma charakter ustawowy, ponieważ to ustawy wskazują na zakres podmiotowy i przedmiotowy odpowiedzialności, organy orzekające a nadto kary dyscyplinarne oraz sposoby zaskarżania orzeczeń wydanych w postępowaniach dyscyplinarnych. W polskim systemie prawnym

³ Dz. U. z 2018 r., poz. 1882., dalej: Rozporządzenie.

występuje wiele modeli postępowań dyscyplinarnych^[4], a różnorodność aktów normatywnych regulujących te procedury nie pozwala na ukształtowanie jednego, uniwersalnego modelu^[5]. Wspomnianą wielość potęguje sposób unormowania tych procedur. Ustawodawca bowiem zasadniczo reguluje w ustawach „materialnoprawne przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej, organy właściwe do rozpoznania sprawy oraz najważniejsze zasady postępowania dyscyplinarnego”^[6], zaś w pozostałym zakresie zazwyczaj znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego^[7]. Postępowania te mają charakter pozasądowy, a ich wynik może stanowić przedmiot kontroli sądowej. Niemniej, kognicja sądów właściwych do rozpoznania środków zaskarżania orzeczeń wydanych w tych postępowaniach także nie ma jednolitego charakteru, co w konsekwencji również przekłada się na zróżnicowanie procedur dyscyplinarnych. Nie inaczej jest w przypadku postępowań dyscyplinarnych prowadzonych na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W odniesieniu do prawomocnego orzeczenia komisji dyscyplinarnej przy ministrze wydanego w stosunku do nauczyciela akademickiego stronom przysługuje odwołanie do Sądu Apelacyjnego w Warszawie - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Do odwołania stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące apelacji (art. 295 ust. 2 p.s.w.n.), zaś w stosunku do prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej wydanego wobec studenta lub doktoranta służy skarga do sądu administracyjnego (art. 318 p.s.w.n.). Przyczyny tej odmienności tkwią nade wszystko w więzi prawnej łączącej adresatów tych orzeczeń w uczelnią (w przypadku studentów i doktorantów stosunek ten ma charakter administracyjnoprawny^[8]) i konsekwencji wynikających z wydanego rozstrzygnięcia.

⁴ Andrzej Wasilewski, „Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych (ustawodawstwo polskie na tle standardów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Konstytucji RP)” *Przeгляд Sądowy*, nr 9 (2001): 11-25.

⁵ Paweł Czarnecki, „Model postępowania dyscyplinarnego w polskim systemie prawa”, [w:] *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, red. Paweł Czarnecki (Warszawa: C. H. Beck, 2016), 253.

⁶ Anna Korzeniowska-Lasota, „Zróżnicowanie modeli postępowania dyscyplinarnego”, [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy 3*, red. Hubert Izdebski, Paweł Skuczyński (Warszawa: Lexis Nexis, 2013), 129.

⁷ Z dnia 6 czerwca 1997 r., tekst jedn. Dz. U z 2024 r., poz. 37 ze zm., dalej: k.p.k.

⁸ Szerzej na temat tego stosunku zob. Adam Szot, „Charakter stosunku prawnego łączącego studenta i uczelnię”, [w:] *Specyfika postępowań administracyjnych*

W doktrynie^[9] wskazuje się, że w obu przypadkach odpowiednio sąd cywilny i sąd administracyjny bada prawidłowość zastosowania przez organy dyscyplinarne procedury dyscyplinarnej, w której odpowiednie zastosowanie znajduje k.p.k. Rozwiązanie to pozwala formułować postulaty w zakresie potrzeby korekty tych postępowań, *ut infra*.

Dodatkowo problemy wzmacnia brak jednolitego poglądu w doktrynie prawa na temat charakteru postępowania dyscyplinarne, które bywa określane jako „szczególny rodzaj postępowania karnego sensu largo”^[10], bądź jako „postępowanie odrębne, rodzajowo zbliżone do postępowania karnego”^[11]. Podobna niejednolitość poglądów dotyczy odpowiedzialności dyscyplinarnej. Pojawiają się bowiem zarówno stanowiska zgodnie z którymi jest ona bliższa odpowiedzialności administracyjnej^[12], jak i takie, iż jest ona zbliżona do odpowiedzialności karnej^[13]. Niemniej, potencjalna bliskość odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej – wynikająca z ich represyjnego charakteru – nie oznacza ich tożsamości. Odpowiedzialność dyscyplinarna spełnia wszakże inną funkcję niż odpowiedzialność karna. Chociażby z tego powodu do postępowań dyscyplinarnych przepisy postępowania karnego stosuje się tylko odpowiednio, a nie wprost^[14].

Studenci oraz doktoranci w szkołach wyższych ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną jako użytkownicy zakładów administracyjnych

w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki, red. Jan Paweł Tarno, Adam Szot, Piotr Pokorny (Lublin: Instytut Rozwoju Szkolnictwa Wyższego, 2016), 225-233.

⁹ Korzeniowska-Lasota, „Zróżnicowanie modeli postępowania dyscyplinarnego”, 149.

¹⁰ Czarnecki, „Model postępowania dyscyplinarnego w polskim systemie prawa”, 263.

¹¹ Zbigniew Leoński, „Czy postępowanie dyscyplinarne jest szczególną procedurą administracyjną czy też postępowaniem odrębnym?”, [w:] *Procedura administracyjna wobec wyzwań współczesności. Profesorowi zwyczajnemu dr. hab. Januszowi Borkowskiemu przyjaciele i uczniowie*, red. Barbara Adamiak (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2004), 181.

¹² Paweł Skuczyński, „Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej”, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna: podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów UW 2000-2005*, red. Paweł Skuczyński, Piotr Zawadzki (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2008), 11-14.

¹³ Zob. np. Marian Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994), 22-23, Wyrok TK z dnia 19 marca 2007 r., K 47/05, OTK -A 2007 nr 7, poz.27, Wyrok TK z dnia 27 lutego 2001 r., K 22/00, OTK ZU 2001, nr 3, s.48.

¹⁴ Zob. np. Anna Korzeniowska-Lasota, „Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów. Część 1. Zagadnienia ogólne” *Palestra*, nr 9-10 (2013): 77-81.

(destynatariusze). Dla dopuszczalności wszczęcia i prowadzenia postępowania dyscyplinarnego wobec wskazanych podmiotów warunkiem *sine qua non* jest uprzedzenie zaistnienie stosunku administracyjnego między nimi a uczelnią wyższą. Momentem miarodajnym jest przy tym chwila przyjęcia w poczet społeczności studenckiej lub doktorantów, po złożeniu ślubowania i immatrykulacji. Podkreślenia bowiem wymaga, że:

Istotę władztwa zakładowego stanowi zakres upoważnień dla organów zakładu do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych z użytkownikami zakładu (w tym wypadku ze studentami), jak również z osobami, które znalazły się na terenie zakładu w innym charakterze. Zatem z chwilą przyjęcia danej osoby w poczet użytkowników zakładu, staje się ona podmiotem praw i obowiązków, które przysługują bądź obciążają użytkowników danego zakładu. Te prawa i obowiązki wynikają zarówno z przepisów powszechnie obowiązujących (ustaw i aktów normatywnych wykonawczych), jak i ze statutów oraz regulaminów zakładowych^[15].

Z kolei ustanie stosunku administracyjnoprawnego nie skutkuje automatycznie jego zakończeniem poprzez umorzenie postępowania dyscyplinarnego^[16]. Z tych powodów odpowiedzialność dyscyplinarna studentów i doktorantów nie wynika z „podległości organizacyjnej, która należałaby do sfery wewnętrznej administracji publicznej”^[17] lecz stanowi element władztwa zakładowego.

Student odpowiada za delikt dyscyplinarny, którym jest naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz czyn uchybiający godności studenta (art. 307 ust. 1 p.s.w.n.). Doktorant z kolei podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie przepisów obowiązujących w podmiocie prowadzącym szkołę doktorską oraz za czyn uchybiający godności doktoranta. Należy zatem uznać, że deliktem dyscyplinarnym w odniesieniu do tych dwóch

¹⁵ Postanowienie WSA w Kielcach z dnia 17 października 2017 r., II SA/Ke 600/17, Legalis nr 1684321.

¹⁶ Por. Tomasz Barszcz, Skreślenie obwionionego z listy studentów a umorzone postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów, Forum Prawnicze 2019, nr 5 (55) 88-101.

¹⁷ Agnieszka Wilczyńska, Przemysław Wilczyński, „Sankcja administracyjna w działalności szkoły wyższej”, [w:] *Sankcje administracyjne*, red. Małgorzat Sthal, Renata Lewicka, Marek Lewicki (Warszawa: Wolters Kluwer, 2011), 431. Inaczej Radosław Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów* (Kraków-Legionowo: edu-Libri, 2021), 15-16.

kręgów podmiotów są przed wszystkim czyny stanowiące naruszenie przepisów prawa (tak powszechnego, jak i wewnętrznego). W szczególności chodzi o naruszenie prawa zakładowego jakim są regulaminy studiów (lub szkół doktorskich) lub statutu uczelni. Przesłanką uzasadniającą wszczęcie i prowadzenie postępowania dyscyplinarnego może być jednak nie tylko naruszenie prawa pozytywnego, ale także norm pozaprawnych, tj. czyn naruszający normy zwyczajowe, obyczajowe i moralne^[18], który w sposób refleksywny może godzić także w dobre imię uczelni.

W doktrynie prawa podkreśla się, że istotą postępowania dyscyplinarnego wobec tej grupy destynatariuszy uczelni wyższych jest przede wszystkim pełnienie funkcji wychowawczych, które zapewniają właściwe funkcjonowanie społeczności akademickiej^[19]. Postępowanie to jest wszakże także nośnikiem kreowania norm i wzorców etycznych oraz moralnych, a także właściwych postaw w całym środowisku akademickim. Jednym z jego celów jest również ochrona ukształtowanych już wartości tej społeczności, ich pielęgnowanie i integracja wspólnoty wokół nich.

Postępowanie dyscyplinarne – prowadzone za delikt dyscyplinarny, stanowiący swoistego rodzaju refleks zachowania sprzecznego z przepisami prawa stanowionego^[20] lub przyjętymi normami zachowania – w swojej istocie jest rodzajem postępowania o charakterze represyjnym, nie zaś sądem koleżeńskim. Stwierdzenie to niesie ze sobą skutki w postaci konieczności ukształtowania tej procedury w sposób właściwy dla innych postępowań o takim charakterze, w szczególności zaś tak, jak ustawodawca uczynił to w postępowaniu karnym, co następuje poprzez „stosowanie do niego tych instytucji i zasad prawnych zawartych w k.p.k., które stwarzają możliwość pełnego zabezpieczenia praw i wolności obwinionego”^[21]. W procedurze

¹⁸ Por. Dorota Orłowska, Marta Tomkiewicz, „Materialnoprawne podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów”, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000-2005*, red. Paweł Skuczyński, Piotr Zawadzki (Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2008), 55 i n.

¹⁹ Zob. Anna Dębek, Michał Fajst, Sławomir Gózdź, Agnieszka Jasiakiewicz, Aleksandra Kowalak, Małgorzata Łojkowska, Marta Nowicka, „Sprawy dyscyplinarne studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Przyczynek do dyskusji o postawach młodzieży akademickiej” *Studia Iuridica*, XLII (2003): 36.

²⁰ Na temat relacji między deliktem dyscyplinarnym a przestępstwem lub wykroczeniem zob. np. Katarzyna Dudka, „Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich” *Studia Iuridica Lublinensia*, nr 9 (2007): 12.

²¹ Wyrok TK z dnia 4 marca 2008r., SK 3/07, OTK ZU 2A/2008, poz. 25.

w sposób odpowiedni stosuje się przepisy kodeksu postępowania karnego, co jednak nie skutkuje uznaniem postępowania dyscyplinarnego za postępowanie karne. Niemniej, „Jest to niewątpliwie postępowanie szczególne, toczące się według zasad określonych w ustawie o szkolnictwie wyższym, z posiłkowym zastosowaniem przepisów kodeksu postępowania karnego”^[22]. Celem takiej regulacji nie jest więc nadanie postępowaniu dyscyplinarnemu cech postępowania karnego, lecz zapewnienie osobie obwinionej praw i gwarancji służących zabezpieczeniu jej interesów w postępowaniu dyscyplinarnym. Przejęcie instytucji wywodzących się z prawa karnego i postępowania karnego do postępowania dyscyplinarnego służyć zatem ma celom ochronnym, bowiem ustawodawca biorąc pod uwagę represyjny charakter postępowania dyscyplinarnego uznał, że zasadne jest sięgnięcie do tych instytucji i zasad prawnych zawartych w k.p.k., które stwarzają możliwość optymalnego zabezpieczenia praw i wolności obwinionego^[23].

3 | Prawo do sądu w postępowaniu dyscyplinarnym

Prawo do sądu jest współcześnie traktowane jako element demokratycznego państwa prawnego, gwarantowany *expressis verbis* w Konstytucji RP (art. 45)^[24] lub z niej wyprowadzany. Co więcej, prawo to, będąc swoistym standardem demokratycznego państwa prawa, znajduje zastosowanie także w sprawach skarg na działania oraz bezczynność i przewlekłość

²² Ewelina Kusowska, „O postępowaniach dyscyplinarnych – uwagi na tle Uchwały Sądu Najwyższego I KZP 18/12 z dnia 24 stycznia 2013 roku” *Adam Mickiewicz University Law Review*, vol. 3 (2014): 151-165.

²³ Wyrok TK z dnia 27 lutego 2001r., K 22/00, OTK ZU 3/2001, poz. 48.

²⁴ Zob. np. Wyrok TK z dnia 31 stycznia 2005 r., SK 27/03, 29/2/A/2008, Agnieszka Wilczyńska, „Prawo do sądu w sprawach z zakresu administracji publicznej (wybrane zagadnienia)”, [w:] *O prawie administracyjnym i administracji. Refleksje*, red. Barbara Jaworska-Dębska, Zofia Duniewska, Michał Kasiński, Ewa Olejniczak-Szałowska, Ryszarda Michalska-Badziak, Piotr Korzeniowski (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2017): 611. Prawo do sądu zostało zawarte w art. 98 Konstytucji z 17 marca 1921 r., w art. 68 us.1 i 4 Konstytucji z dnia 23 kwietnia 1935 r., następnie ni wyprowadzone przez TK z art.1 w zw. Z art.56 Konstytucji z 1952 r. i utrzymana na mocy art.77 ustawy konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r. W prawie międzynarodowym z reguły mowa jest o prawie do rzetelnego procesu sądowego (*dront a un proces equitable; right to a fair trawl*) a nie o prawie do sądu – zob. Andrzej Zieliński, „Prawo do sądu a struktura sądownictwa” *Państwo i Prawo*, z. 4 (2003): 20.

postępowania dla których właściwe są sądy administracyjne (art. 3 § 2 p.p.s.a.), sprzeciwów od decyzji kasacyjnych (art. 3 § 2a p.p.s.a.) jak i w innych sprawach, w których przepisy ustaw szczególnych przewidują sądową kontrolę sądów administracyjnych (art. 3 § 3 p.p.s.a.)^[25]. Postępowanie sądowoadministracyjne w sprawach dyscyplinarnych wszczęte na skutek wniesienia skargi dotyczy kontroli orzeczeń dyscyplinarnych bądź postanowień kończących postępowanie dyscyplinarne^[26] w zakresie odpowiedzialności za delikt dyscyplinarny a nie kontroli decyzji administracyjnej lub postanowienia, wydanych w postępowaniu administracyjnym, którego przedmiotem jest sprawa administracyjna, gdyż sprawy dyscyplinarne nie mają takiego charakteru. Kontrola sądowoadministracyjna orzeczeń dyscyplinarnych następuje zatem na mocy regulacji szczególnej (art. 318 p.p.s.a.).

Prawo do sądu jest publicznym prawem podmiotowym^[27], ma przy tym również charakter powszechny, gdyż zakres podmiotowy tego prawa należy ujmować szeroko z uwzględnieniem art.32 Konstytucji RP^[28]. Nie jest to jednak prawo o charakterze subsydiarnym, lecz przeciwnie jest autonomiczne i samoistne. Podlega ochronie „niezależnie od naruszenia innych praw podmiotowych”^[29] (prawo do sądu w ujęciu formalnym). W ujęciu zaś materialnym prawo do sądu ma charakter pomocniczy względem nich, gdyż gwarantuje ich realizację. Prawo do sądu może być realizowane „pod warunkiem, że wnoszący o sądową ochronę uprawdopodobni, że posiada interes prawny, którego ochrony się domaga”^[30]. Prawo to należy zatem traktować jak aksjomat proceduralny. Tym bardziej, że o jego właściwej realizacji decyduje sprawiedliwe, jawne rozpoznanie sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Zgodnie z dyspozycją art. 45 ust.1 Konstytucji RP każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki

²⁵ Na temat definicji sprawy sądowoadministracyjnej zob. np. Marcin Kamiński, „O istocie pojęcia sprawy sądowoadministracyjnej” *Przegląd Prawa Publicznego*, nr 10 (2009): 27.

²⁶ Dorota Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym w sprawach dyscyplinarnych* (Warszawa: C. H. Beck 2020): 307.

²⁷ Szerzej nt. praw publicznych podmiotowych zob. m.in. Wojciech Jakimowicz, „O publicznych prawach podmiotowych” *Państwo i Prawo*, z. 1 (1999): 36-50; Magdalena Maciołek, „O publicznym prawie podmiotowym” *Samorząd Terytorialny*, nr 1-2 (1992): 3-15.

²⁸ Dz. U z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.

²⁹ Wojciech Jakimowicz, *Publiczne prawa podmiotowe* (Kraków: Wolters Kluwer, 2002), 413.

³⁰ *Ibidem*, 414.

przez właściwy^[31], niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W odniesieniu do spraw sądownoadministracyjnych oraz innych, w tym orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych, na mocy art. 3§ 3 p.p.s.a., tymi sądami są sądy administracyjne (art. 177 w zw. z art. 184 Konstytucji RP)^[32]. Z kolei przepis art. 77 ust. 2 Konstytucji RP stanowi, że ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej do dochodzenia naruszonych praw i wolności, przez co stanowi wzmocnienie prawa do sądu. Jak podkreśla się w orzecznictwie TK:

O ile art. 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje prawo do sądu w ujęciu „pozytywnym”, o tyle art. 77 ust. 2 Konstytucji wyraża jego negatywny aspekt. Adresatem normy wyrażonej w art. 77 ust. 2 Konstytucji jest bowiem ustawodawca, któremu norma ta zakazuje stanowienia przepisów zamykających sądową drogę dochodzenia naruszonych konstytucyjnych wolności i praw^[33].

Słusznie zatem podkreśla Ewa Łętowska, że „instytucjonalizacja prawa do sądu dokonywana w ramach ustaw zwykłych obejmujących rozmaite procedury nie jest i nie musi być identyczna”^[34]. Podkreślenia przy tym

³¹ W świetle przepisów określających kompetencje sądów.

³² Na marginesie warto także zwrócić uwagę na art. 58§4 p.p.s.a., który wskazuje regułę kolizyjną zgodnie z którą, sąd nie może odrzucić skargi z powodu, o którym mowa w § 1 pkt 1 art. 58, jeżeli w tej sprawie sąd powszechny uznał się za niewłaściwy. Istotą tego przepisu jest wyeliminowania negatywnych konfliktów kompetencyjnych między sądami powszechnymi, a organami administracji publicznej i sądami administracyjnymi, zabezpieczając w ten sposób sprawność postępowania – szerzej zob. Paweł Grzegorzczak, „Niedopuszczalność odrzucenia pozwu z powodu uznania się przez organ administracji publicznej za niewłaściwy (art. 199[1] KPC)” *Monitor Prawniczy*, nr 3(2017): 149-150. Wskazany przepis stanowi szczególną podstawę właściwości sądu administracyjnego, nawet w przypadku, gdy sprawa należy „de facto” do właściwości sądu powszechnego – zob. np. Postanowienie NSA z dnia 6 października 2010 r., II OSK 1912/10, *Legalis* nr 682267. Wprowadzenie tej regulacji wywołało dyskusję, o której szerzej np. Wojciech Chróścielewski, Zbigniew Kmiecniak, Jan Paweł Tarno, „Reforma sądownictwa administracyjnego a standardy ochrony praw jednostki” *Państwo i Prawo*, z. 12 (2002): 33 i nast. Uzupełnieniem art. 58§4 p.p.s.a. jest art. 199[1] k.p.c. Jak podkreśla Katarzyna Celińska-Grzegorzczak, sytuacja, w której jeden sąd rozstrzyga o kompetencji drugiego jest usprawiedliwiona zagwarantowaniem stronie prawa do sądu. (Katarzyna Celińska-Grzegorzczak, „Kompetencje sądów administracyjnych”, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. X, red. Roman Hauser, Zbigniew Niewiadomski, Andrzej Wróbel (Warszawa: C. H. Beck, 2014), 146.

³³ Zob. wyrok TK z 13 maja 2002 r., sygn. SK 32/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 31.

³⁴ Ewa Łętowska, „Prawo do sądu – rozmaite perspektywy”, [w:] *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. II, red. Karol Weitz, Jacek Gudowski (Warszawa: Lexis Nexis, 2011), 2872.

wymaga, że regulacja prawa do sądu zawarta w Konstytucji RP ma znaczenie gwarancyjne. Przepis art. 77 Konstytucji RP amplifikuje zasadę prawa do sądu, które staje się prawem pełniejszym i gwarantem praworządności w aspekcie instytucjonalnym^[35].

Problematyka prawa do sądu łączy się z kwestią dostępu do sądu, ta z kolei ma charakter złożony i nie stanowi tylko kategorii jurydycznej^[36]. Prawo do sądu jest zatem pojemne treściowo^[37] i oznacza nie tylko dostęp do sądu (w tym zainicjowanie właściwego postępowania), jako warunku ochrony praw i wolności, ale także prawo do ukształtowania odpowiednio procedury, prawo do rzetelnego procesu (prowadzonego przez niezawisły, bezstronny sąd), prawo do wyroku ale także nakaz rozpatrywania spraw bez nieuzasadnionej zwłoki. Stanowi zatem konstrukcję prawną na którą składają się elementy procesowe, ustrojowe i materialne^[38]. W orzecznictwie TK podkreśla się, że na prawo do sądu składają się następujące elementy: prawo dostępu do sądu, czyli uruchomienia procedury sądowej, prawo do rzetelnej procedury sądowej zgodnej z wymogami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności (tzw. sprawiedliwość proceduralna^[39]) oraz prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia (wyroku)^[40], a także prawo do odpowiedniego

³⁵ Kazimierz Korzan, „Roszczenie procesowe jako przedmiot postępowania cywilnego w kontekście prawa do sądu i prawa do powództwa”, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza. Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, red. Andrzej Marciniak (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998), 182.

³⁶ Tadeusz Ereciński, Karol Weitz, „Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce”, *Przegląd Sądowy*, nr 3 (2005): 5. Ponadto TK w Uchwale z dnia 25 stycznia 1995 r. (W 14/94, OTK 1995, cz. I, s.219) zaznaczył, że „w państwie prawnym prawo do sądu nie może być rozumiane jedynie formalnie, jako dostępność do drogi w ogóle, lecz i materialnie, jako możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej”. Szerzej na temat dostępu do sądu zob. np. Katarzyna Flaga-Gruszyńska, „Dostęp do sądu a postulat humanizacji procesu cywilnego”, [w:] *Aurea praxis. Aurea theoria*, 2783-2806.

³⁷ Por. Wyrok TK z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143.

³⁸ Por. Lech Garlicki, „Prawo do sądu”, [w:] *Prawa człowieka: model prawny*, red. Roman Wieruszewski (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich-Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1991), 537-538, 540 i nast.

³⁹ Zbigniew Kmiecik wskazuje, że w literaturze krajowej oraz europejskiej, a także w judykaturze prawo do sądu jest zamiennie używane ze zwrotem „prawo do sprawiedliwego procesu sądowego” (*right to a fair trial*) – zob. Zbigniew Kmiecik, *Postępowanie administracyjne i sądowoadministracyjne a prawo europejskie* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2010), 95.

⁴⁰ Z uzasadnienia Wyroku TK z dnia 8 kwietnia 2017 r., SK 22/11, OTK ZU4/A/2014, poz. 37.

ukształtowania ustroju organów sądowych^[41]. W zakresie postępowań dyscyplinarnych i prawa do sądu wskazuje się, że „We wszystkich postępowaniach o charakterze represyjnym prawo do sądu pełni rolę szczególną, gwarantującą kontrolę poszanowania praw i wolności obywatelskich przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”^[42]. Stąd jednym z elementów modeli postępowania dyscyplinarnego^[43] jest prawo do sądowej kontroli orzeczeń wydanych w tym postępowaniu. Podkreślenia przy tym wymaga, że kontrola sprawowana przez sądy administracyjne nie obejmuje „tzw. sfery celowości i co do zasady nie może polegać na merytorycznym rozstrzygnięciu spraw wniesionych do sądu administracyjnego w drodze skarg na decyzję administracyjną lub inny akt organu administracji”^[44].

4 | Przedmiot skargi do sądu administracyjnego, o którym mowa w art.318 p.s.w.n.

Przedmiotem skargi do sądu administracyjnego jest orzeczenie odwoławczej komisji dyscyplinarnej (art.318 p.s.w.n.), przy czym ustawodawca nie wskazał *expressis verbis* elementów orzeczenia, odsyłając do § 22 i 23 Rozporządzenia. Treść przepisu art.318 p.s.w.n. wymaga w pierwszej kolejności podkreślenia, że przedmiotem kontroli sądoadministracyjnej nie można uczynić rozstrzygnięcia komisji dyscyplinarnej orzekającej pierwszoinstancyjnie (komisji dyscyplinarnej). Po wtóre o dopuszczalności zaskarżenia orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej przesądza jego istnienie, tzn. musi zostać wydane i doręczone. Odwoławcza komisja dyscyplinarna, rozpoznając odwołanie może wydać następujące orzeczenia: utrzymujące w mocy zaskarżone orzeczenie komisji dyscyplinarnej, uchylające zaskarżone orzeczenie komisji dyscyplinarnej w całości albo

⁴¹ Zob. Wyrok TK z dnia 16 grudnia 2008 r., P 17/07, OTK-A 2008, nr 10, poz. 179 oraz Wyrok TK z dnia 29 czerwca 2010 r., P 28/09, OTK-A 2010, nr 5, poz. 52.

⁴² Wyrok TK z dnia 19 maja 2003 r., K. 39/2003 r., OTK-A 2005, nr 3, poz. 27.

⁴³ Szerzej zob. Cezary Kulesza, „Ewolucja wybranych procedur dyscyplinarnych w świetle konwencyjnego i konstytucyjnego standardu prawa do sądu” *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 1 (2017): 12.

⁴⁴ Leszek Leszczyński, „Praworządność jako kryterium sądowej kontroli stosowania prawa administracyjnego” *Rzeszowskie Studia Prawnicze*, nr 1 (2011): 390.

w części i w tym zakresie wydać orzeczenie co do istoty sprawy, uchylające zaskarżone orzeczenie komisji dyscyplinarnej w całości i przekazujące sprawę komisji dyscyplinarnej do ponownego rozpoznania. Natomiast jeżeli rozstrzygnięcie sprawy wymaga uzupełnienia postępowania dowodowego, odwoławcza komisja dyscyplinarna uchyla orzeczenie komisji dyscyplinarnej w całości i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania przez inny skład orzekający komisji dyscyplinarnej, od której orzeczenia złożono odwołanie (§ 29 Rozporządzenia). W zakresie treści orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej wskazać należy, że musi odnosić się konkretnie do zarzutów i wniosków odwołania wniesionego przez obwinionego studenta/ doktoranta^[45], co może mieć szczególnie istotne znaczenie dla sformułowania skargi do sądu administracyjnego. Jeśli orzeczenie zostało utrzymane w mocy albo orzeczono co do istoty sprawy, stanowi to impuls do rozpoczęcia postępowania wykonawczego. Prawomocne orzeczenie dyscyplinarne doręcza się rektorowi, który niezwłocznie po otrzymaniu prawomocnego orzeczenia komisji dyscyplinarnej zarządza wykonanie orzeczonej kary dyscyplinarnej.

Orzeczenia komisji odwoławczej nie są decyzjami administracyjnymi ani postanowieniami, ani nawet aktami administracyjnymi pomimo tego, że są wydawane w zakładzie administracyjnym, wobec destynatariuszy i ingerują w ich sferę praw i obowiązków, gdyż mogą przewidywać zastosowanie dolegliwości wskazanych ustawowo, wpływających na treść stosunku administracyjnoprawnego o charakterze zakładowym. Są wydawane przez organy pozasądowe (organy dyscyplinarne) działające w ramach zakładu administracyjnego jakim jest uczelnia wyższa, które są swoistymi organami quasi-sądowymi. Orzekają one stosując odpowiednio k.p.k, co wynika z celu postępowania dyscyplinarnego jakim jest orzekanie o winie i karze^[46]. Z uwagi na to, że w rezultacie przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego może zapaść rozstrzygnięcie, o konsekwencjach zbliżonych do tych, które wynikają z przeprowadzonego postępowania karnego, ustawodawca przewidział prawo do sądu, *ut supra*.

Na uwagę zasługuje także dyspozycja przepisu art. 318 p.s.w.n., wskazująca, że skarga do sądu administracyjnego przysługuje od prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej. W tym kontekście w pierwszej kolejności refleksji wymaga problem prawomocności i ostateczności rozstrzygnięć. Pozornie mogłoby się wydawać – przyjmując jako

⁴⁵ Por. Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28 lipca 2022 r., III SA/Gd 184/22, Legalis.

⁴⁶ Zob. Wyrok NSA z dnia 3 lipca 2015 r., I OSK 738/15, CBOSA.

punkt odniesienia – stanowisko NSA^[47], zgodnie z którym „zaskarżeniu do sądu administracyjnego podlegają akty zakładowe zewnętrzne, czyli rozstrzygnięcia, które mają znaczenie dla praw i obowiązków studenta, a przesądzające o nawiązaniu, odmowie nawiązania, przekształceniu bądź rozwiązaniu stosunku zakładowego” oraz w ślad za tym stanowiskiem, że skoro ustawodawca do kognicji sądów administracyjnych zaliczył sprawy kontroli orzeczeń odwoławczej komisji dyscyplinarnej, to aktualne pozostają ustalenia doktryny prawa administracyjnego w zakresie ostateczności i prawomocności. W szczególności bowiem to przedstawiciele doktryny prawa administracyjnego i postępowania administracyjnego dokonują wyraźnego rozróżnienia rozstrzygnięć ostatecznych od tych mających przymiot prawomocny, przede wszystkim z uwagi na „istotne następstwa dla określenia praw i obowiązków obywateli”^[48]. Z tego powodu podkreślenia wymaga, że instytucja ostateczności w odniesieniu do decyzji administracyjnej, jako podstawowej formy zakończenia postępowania administracyjnego, pojawiła się już w ustawie tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. o organizacji władz administracyjnych II instancji^[49]. Następnie terminem tym posługiwał się ustawodawca w ustawie z dnia 1 sierpnia 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych^[50] oraz Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym^[51] i w Kodeksie postępowania administracyjnego z 14 czerwca 1960 r. - pierwotnie w przepisie art. 12^[52], a później w art. 16^[53]. Należy przy tym przyjąć, że kryterium ostateczności decyzji ma charakter formalnoprawny^[54] i oznacza, że decyzja kończy postępowanie w sposób definitywny, a od niej samej nie przysługują zwykle

⁴⁷ Postanowienie NSA z dnia 18 września 2012 r., I OSK 1583/12, Legalis nr 1107105.

⁴⁸ Tadeusz Barnat, „Ostateczność i prawomocność decyzji administracyjnych a ich wykonalność” *Państwo i Prawo*, z. 9 (1984): 81. Problem ten nie stanowi novum w nauce prawa i postępowania administracyjnego i zyskał na aktualności już na kanwie ustawy o Naczelnym Sądzie Administracyjnym z dnia 31 stycznia 1980 r., która stwarzała możliwość zaskarżania ostatecznej decyzji administracyjnych do sądu administracyjnego.

⁴⁹ Dz. Pr. P. P. 1919 r., nr 65 poz. 395.

⁵⁰ Dz. U. 1923 r., nr 91 poz. 712.

⁵¹ Dz. U. 1928 r., nr 36 poz. 341.

⁵² Dz. U. Nr 30 r., poz. 168 ze zm.

⁵³ T.j. z dnia 17 marca 1980 r. Dz. U. r., Nr 9, poz. 26.

⁵⁴ Waclaw Gelger, „Domniemanie ważności aktu administracyjnego w kodeksie postępowania administracyjnego” *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny*, z. 4 (1962): 50.

środki zaskarżenia^[55]. Przy czym „trwałość decyzji ostatecznych spełnia swe zadanie tylko wtedy, gdy decyzja nie jest dotknięta wadą [...]”^[56]. Podkreślenia wymaga, że z „przymiotem ostateczności decyzji łączy się tzw. domniemanie legalności, zgodnie z którym decyzja taka jest ważna i ma moc obowiązującą do czasu, aż nie zostanie zmieniona”^[57].

Pojęcie „prawomocności” pojawiło się w prawie administracyjnym później. Ustawodawca posłużył się nim w art.73 ust.2 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym, a następnie w pierwotnym brzmieniu k.p.a. w przepisie art. 190, zgodnie z którym decyzje określone w innych przepisach prawnych jako prawomocne uważa się za ostateczne, chyba że z przepisów tych wynika, iż dotyczą one takiej decyzji, która została utrzymana w mocy w postępowaniu sądowym bądź też nie została zaskarżona w tym postępowaniu z powodu upływu terminu do wniesienia skargi. W wyniku nowelizacji z 1980 r. ta sama treść przepisu znalazła się w art.269 k.p.a. Od 1 czerwca 2017 r. z brzmienia znowelizowanego art. 16, do którego dodano przepis § 3^[58] wynika, że decyzje ostateczne, których nie można zaskarżyć do sądu, są prawomocne. Decyzje prawomocne zatem to takie, w odniesieniu do których ustawodawca nie przewidział możliwości wniesienia środka zaskarżenia do sądu, wobec których upłynął termin do ich wniesienia lub w odniesieniu do których zostało wydane orzeczenie sądu. Należy zatem przyjąć, że decyzje prawomocne to także te decyzje ostateczne, które nie mogą stanowić przedmiotu kontroli sądów (w ogóle albo już). Prawomocność decyzji administracyjnej może mieć charakter materialny (brak możliwości zmiany aktu administracyjnego zarówno na wniosek strony, jak i przez organ z urzędu [tzw. niewzruszalność aktu^[59]]) lub formalny (akt nie może być uchylony ani zmieniony na skutek wniosku

⁵⁵ Szerzej zob. Agnieszka Ziółkowska, „Ostateczność a prawomocność decyzji administracyjnej” *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlowej im. Króla Stefana Batorego Piotrków Trybunalski*, nr 5 (2008):19-34.

⁵⁶ Barbara Jaworska-Dębska, „O podstawach do wznowienia postępowania administracyjnego” *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego*, seria I, z. 106 (1974): 83.

⁵⁷ Wojciech Chróścielewski, Jan Paweł Tarno, *Postępowanie administracyjne i postępowanie przed sądami administracyjnymi* (Warszawa: Wolters Kluwer 2004): 59, zob. Tadeusz Dziuk, „Klauzula ostateczności decyzji administracyjnej” *Państwo i Prawo*, nr 6 (2014): 53-65.

⁵⁸ Dz. U. z 2017 r., poz. 935.

⁵⁹ Agata Bartosiewicz, „Pojęcie ostateczności decyzji administracyjnej w świetle zastosowania wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy” *Krytyka Prawa*, nr1 (2014): 391.

strony i jest ona nią związana^[60]). Zakładając poprawność postawionej tezy oraz biorąc pod uwagę brzmienie art. 269 k.p.a., można byłoby przyjąć, że orzeczenia wydawane przez komisję dyscyplinarną wobec studenta lub doktoranta to decyzje prawomocne, przy czym prawomocność oznacza w tym przypadku synonim ostateczności. Niemniej takie rozumowanie jest niepoprawne, gdyż opiera się na fałszywym założeniu, traktującym orzeczenia komisji dyscyplinarnej jak akty wynikające z władztwa zakładowego, wydawane w oparciu o przepisy k.p.a. Tymczasem uwzględniając cel postępowania dyscyplinarnego nie można uznać tej procedury za ogólne postępowanie administracyjne prowadzone na podstawie kodeksu postępowania administracyjnego, a rozstrzygnięcia wydane w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzonym w stosunku do studenta lub doktoranta nie można traktować jak decyzji wydanej w trybie kodeksu postępowania administracyjnego^[61]. Podkreślenia bowiem wymaga, że rozstrzygnięcie wydane przez komisję jest orzeczeniem wydawanym w procedurze określonej w p.s.w.n., w której w sposób odpowiedni stosuje się przepisy kodeksu postępowania karnego^[62], *ut supra*.

W konsekwencji powyższych ustaleń rozważania wymaga problem ostateczności i prawomocności w prawie karnym. Przedstawiciele doktryny zajmujący się procesem karnym wskazują, że „prawomocność to stan, w którym decyzja procesowa dotycząca określonej kwestii jest niepodważalna (ostateczna), co przejawia się, w zależności od przyjętego kryterium prawomocności, w niemożności jej zakwestionowania (zaskarżenia) w drodze zwyczajnych środków odwoławczych albo też w niemożności jej zmiany i uchylecia w drodze zwyczajnych środków odwoławczych”^[63]. Już Leon Schaff^[64], odrzucając tradycyjną koncepcję prawomocności formalnej i materialnej, mianem orzeczeń prawomocnych określał te, które

⁶⁰ Barbara Adamiak, Janusz Borkowski, „Ostateczność i prawomocność decyzji administracyjnej” *Państwo i Prawo*, z. 10 (1989): 49

⁶¹ Zbigniew R. Kmiecik, „Charakter prawny rozstrzygnięć organów szkół wyższych podejmowanych w sprawach studenckich”, [w:] *Specyfika postępowań administracyjnych w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki*, 293, Inaczej: Hubert Izdebski, Jan Michał Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), 461.

⁶² Por. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 3 lutego 2013 r., IV SA/Gl 474/10, *Legalis* nr 328553.

⁶³ Sławomir Steinborn, *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2011), 45.

⁶⁴ Leon Schaff w: Leo Hochberg, Andrzej Murzynowski, Leon Schaff, *Komentarz do kodeksu karnego* (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1955), 28.

są nieodwołalne, niewzruszalne i wykonalne. Z kolei Jan Haber, przedstawiając istotę prawomocności, wskazał, że stanowi ją „utrwalenie z mocy ustawy i to w sposób niewzruszalny, w drodze zwyczajnych środków odwoławczych, pewnych skutków prawnych, orzeczonych w rozstrzygnięciu kończącym proces na tle przyjętej w tym orzeczeniu konkluzji faktycznej”^[65]. Jej celem jest nie tylko troska o bezpieczeństwo prawne i stałość stosunków prawnych, ale także ochrona indywidualnych praw jednostki^[66]. Prawomocności w postępowaniu karnym może być analizowana w aspekcie formalnym (brak możliwości zaskarżenia decyzji procesowej za pomocą zwykłych środków zaskarżenia) i materialnym (brak możliwości wszczęcia albo przeciwko określonej osobie o ten sam czyn)^[67].

Niefortunne, jak się pozornie wydaje, brzmienie przepisu art. 318 p.s.w.n. mogłoby sugerować, że skarga do sądu administracyjnego stanowi nadzwyczajny środek prawny, jako że przysługuje od prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej. Tymczasem jest to środek prawny inicjujący kontrolę sądowoadministracyjną wydanego rozstrzygnięcia odwoławczej komisji dyscyplinarnej (art. 318 p.s.w.n. z zw. art.3 §3 p.p.s.a). Komisja ta orzeka stosując odpowiednio przepisy k.p.k., w którym funkcjonuje pojęcie prawomocności, co implikuje zastosowaniem tej formuły w p.s.w.n.

5 | Postępowanie przed sądem administracyjnym w sprawach dyscyplinarnych

Jak podkreślono w Uchwale NSA z dnia 26 października 2009 r., „Prawo do sądu w sprawach administracyjnych powinno przysługiwać każdemu obywatelowi (lub innemu podmiotowi prawnemu) w takim zakresie, w jakim chce on z prawa tego skorzystać, procedura sądowoadministracyjna

⁶⁵ Jan Haber, „Istota prawomocności w prawie procesowym karnym” *Zeszyty Prawnicze Polskiej Akademii Nauk*, nr 1 (1960): 165.

⁶⁶ Jan Haber, „Prawomocność orzeczenia a jego motywy w prawie procesowym karnym” *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny*, nr 4 (1961): 56.

⁶⁷ Zob. Andrzej Murzynowski, „Prawomocność orzeczeń sądowych jako przesłanka kasacji”, [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, red. Andrzej Gaberle, Stanisław Waltoś (Kraków: Wydawnictwo Zakamycze, 2000): 193.

powinna zapewniać możliwość zaskarżenia każdego aktu administracyjnego kształtującego sferę praw i wolności danego podmiotu, zaś sąd administracyjny musi mieć możliwość rzeczywistego (niezależnego od innych czynników) wyeliminowania z obrotu prawnego zaskarżonego aktu lub czynności, gdy stwierdzi, że zostały wydane (podjęte) z naruszeniem prawa”^[68]. Uchwała ta zachowuje swoją aktualność także w innych sprawach przekazanych do kognicji sądów administracyjnych (art.3 §3 p.p.s.a), w tym do orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych, na które w przepisie art. 318 p.s.w.n. ustawodawca *expressis verbis* przewidział dopuszczalność skargi do sądu administracyjnego.

Miernikiem kontroli sądownoadministracyjnej w tych przypadkach jest zgodność z prawem. W konsekwencji badaniu w postępowaniu sądownoadministracyjnym podlega prawidłowość zastosowania przepisów prawa w odniesieniu do istniejącego w sprawie stanu faktycznego oraz trafność wykładni przepisów zarówno materialnych, jak i procesowych, nie zaś słuszność wydanego orzeczenia. Sądowa kontrola orzeczenia dyscyplinarnego w części dotyczącej kary sprowadza się wyłącznie do oceny, czy organy przestrzegały reguł procedowania, w tym ustawowych dyrektyw wymiaru kary. Sąd nie może natomiast ingerować w uprawnienia zastrzeżone wyłącznie dla organu prowadzącego postępowanie dyscyplinarne i oceniać celowości czy słuszności zastosowanych wobec studenta/doktoranta sankcji^[69]. Brak nawet lakonicznej regulacji w p.s.w.n. w zakresie dodatkowych kryteriów kontroli oraz przepisów dotyczący wniesienia skargi do sądu administracyjnego oznacza, że kontrola sądownoadministracyjna orzeczeń wydanych w postępowaniu dyscyplinarnym wobec studenta lub doktoranta odbywa się w trybie i na zasadach określonych w ustawie Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi^[70]. Aktualne w tym zakresie zatem pozostają zarówno wymagania formalne wniesienia skargi, terminy, jak i regulacje dotyczące podmiotów legitymowanych do jej wniesienia. W konsekwencji należy przyjąć, że skarga może zostać wniesiona przez każdego, kto ma w tym interes prawny, strony (studenta/doktoranta oraz rzecznika dyscyplinarnego), prokuratora, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, oraz organizację społeczną

⁶⁸ Z uzasadnienia Uchwały NSA z dnia 26 października 2009 r., I OPS 10/09, ONSA i WSA 2010 nr 1, poz. 1.

⁶⁹ Por. wyrok NSA z dnia 28 lutego 2018 r., I OSK 926/16.

⁷⁰ Ustawa z 30 sierpnia 2002 r., tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1634 ze zm., dalej: p.p.s.a.

w zakresie jej statutowej działalności, w sprawach dotyczących interesów prawnych innych osób, jeżeli brała udział w postępowaniu (art. 50 § 1 p.p.s.a.). W postępowaniu sądowoadministracyjnym obowiązuje zasada kontradiktoryjności^[71], a to z uwagi na spór, w którym jeden podmiot domaga się udzielenia mu ochrony prawnej i drugi – którego działanie bądź zaniechanie stało się przyczyną poszukiwania ochrony. W praktyce najczęściej skarga do sądu administracyjnego na orzeczenia dyscyplinarne jest wnoszona przez studenta/doktoranta lub rzecznika dyscyplinarnego. Podkreślenia wymaga, że wniesienie skargi do sądu skutkuje zrównaniem pozycji procesowych^[72] w przeciwieństwie do uprzedniego postępowania dyscyplinarnego. W postępowaniu sądowoadministracyjnym w sprawach dyscyplinarnych sąd dokonuje oceny statusu skarżącego badając jego zdolność sądową (art. 25 § 1–4 p.p.s.a) oraz zdolność procesową (art. 26 § 1 i 2 p.p.s.a.). Pozostałe podmioty wymienione w art. 50 § 1 p.p.s.a., tj. prokurator, RPO, RPD i organizacja społeczna, mogą wnieść skargę w sprawach dyscyplinarnych na zasadach ogólnych^[73]. Student/doktorant może w postępowaniu samodzielnie występować lub ustanowić pełnomocnika. Należy przy tym zauważyć, że obrońca z postępowania dyscyplinarnego prowadzonego wobec studenta lub doktoranta, będący innym studentem/doktorantem, zasadniczo nie może pełnić tej roli procesowej w postępowaniu sądowoadministracyjnym, chyba że spełnia warunki, o których mowa w art. 35 p.p.s.a. i reprezentacja w postępowaniu sądowoadministracyjnym została określona w treści pełnomocnictwa (z wyjątkiem czynności, dla których ustawodawca przewidział przymus adwokacko-radcowski). Student lub doktorant może wnosić o przyznanie mu pełnomocnika z urzędu w ramach prawa pomocy i może to uczynić na każdym etapie postępowania sądowoadministracyjnego. Wniosek może dotyczyć przyznania prawa pomocy w postaci zwolnienia z kosztów sądowych oraz ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika (art. 244 § 1 p.p.s.a.). Oba uprawnienia strony w tym zakresie mają charakter rozłączny, za czym w szczególności przemawia treść art. 245 § 3 i 4 p.p.s.a. We wniosku o przyznanie prawa pomocy w zakresie ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika należy

⁷¹ Zob. Marta Romańska w: *Postępowanie sądowoadministracyjne*, red. Tadeusz Woś (Warszawa: Wolters Kluwer, 2017), 194.

⁷² Marcin Dąbrowski, „Prawo o sądu administracyjnego w świetle standardów wynikających z treści art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, nr 3 (2016): 114; Dorota Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym w sprawach dyscyplinarnych* (Warszawa: C. H. Beck, 2020), 337–338.

⁷³ Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem*, 314.

nadto wskazać, o jakiego pełnomocnika wnioskujący wnosi (adwokata, radcę prawnego). Ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika w ramach prawa pomocy w trybie art. 244 p.p.s.a jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa. W tej sytuacji nie jest konieczne dołączenie do akt sprawy pełnomocnictwa z podpisem mocodawcy. Zgodnie z dyspozycją art. 247 p.p.s.a. prawo pomocy nie przysługuje stronie w razie oczywistej bezzasadności skargi.

Co do zasady skarga do sądu administracyjnego jest dopuszczalna po wyczerpaniu środków zaskarżenia, jeżeli służyły one skarżącemu w postępowaniu przed organem właściwym w sprawie. W odniesieniu do przedmiotowych orzeczeń oznacza to, że student lub doktorant musi wykorzystać środek prawny przewidziany w p.s.w.n., czyli odwołanie. Skarga powinna zostać wniesiona w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia skarżącemu rozstrzygnięcia w sprawie, przy czym prokurator i RPO mogą wnieść skargę w terminie sześciu miesięcy od dnia doręczenia stronie rozstrzygnięcia w sprawie indywidualnej (art. 53 § 3 p.p.s.a.). Uchybienie terminowi do wniesienia skargi skutkuje jej odrzuceniem w trybie art. 58§1 pkt 2 p.p.s.a. Właściwym miejscowo wojewódzkim sądem administracyjnym do rozpatrzenia skargi na prawomocne orzeczenie odwoławczej komisji dyscyplinarnej jest ten sąd, na którego obszarze właściwości ma siedzibę uczelnia, w której odwoławcza komisja dyscyplinarna wydała orzeczenie wobec studenta lub doktoranta, stanowiące przedmiot zaskarżenia.

Skargę wnosi się w formie papierowej lub elektronicznej do właściwego sądu administracyjnego za pośrednictwem organu, którego działanie jest przedmiotem skargi, czyli za pośrednictwem odwoławczej komisji dyscyplinarnej. Komisja przekazuje skargę sądowi wraz z kompletnymi i uporządkowanymi aktami sprawy i odpowiedzią na skargę, w postaci papierowej lub elektronicznej, w terminie trzydziestu dni od dnia jej otrzymania. Może także w zakresie swojej właściwości uwzględnić skargę w całości w terminie trzydziestu dni od dnia jej otrzymania (art. 54 § 3 p.p.s.a. – w ramach uprawnień autokontrolnych). Skarga powinna czynić zadość wymaganiom pisma w postępowaniu sądowym określone w art. 46 p.p.s.a. i art. 57 p.p.s.a., a ponadto powinna wskazywać zaskarżone rozstrzygnięcie, oznaczenie komisji dyscyplinarnej, której skarga dotyczy, oraz określać naruszenie prawa lub interesu prawnego, czyli wskazywać przyczyny, które uzasadniają wniesienie skargi do sądu administracyjnego. W skardze mogą znaleźć się również dodatkowe wnioski skarżącego (np. wniosek o wstrzymanie wykonania zaskarżonego rozstrzygnięcia, co pojawia się najczęściej w przypadku najsurowszych kar dyscyplinarnych)

oraz żądania strony. Wniesienie skargi do sądu administracyjnego nie wymaga od skarżącego zachowania przymusu adwokacko-radcowskiego. Skarżący ma obowiązek uiścić stały wpis od skargi^[74], chyba że jednocześnie wnosi o przyznanie prawa pomocy *ut supra*. Po wniesieniu skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego dokonuje się badania jej poprawności formalnoprawnej, a w razie uchybień uruchamia się postępowanie naprawcze (art. 49 p.p.s.a.). W przypadku nieusunięcia wad formalnych skargi w wyznaczonym terminie sąd w trybie art. 58 § 1 pkt 3 p.p.s.a. odrzuca skargę w formie postanowienia.

Wniesienie skargi w świetle art. 61 § 1 p.p.s.a. nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego orzeczenia. Niemniej po przekazaniu sądowi skargi sąd może na wniosek skarżącego wydać postanowienie o wstrzymaniu wykonania w całości lub w części aktu, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków (art. 61 § 3 p.p.s.a.) – tzw. tymczasowa ochrona. Sąd administracyjny powinien rozważyć zastosowanie tej instytucji zwłaszcza w przypadku orzeczenia w postępowaniu dyscyplinarnym wobec studenta lub doktoranta kary zawieszenie w określonych prawach studenta/doktoranta na okres do 1 roku albo wydalenia z uczelni (art. 308 pkt 4-5 p.s.w.n.). Skutkiem zastosowania środka tymczasowej ochrony jest bowiem jest zabezpieczenie interesów strony przez wstrzymanie wykonalności zaskarżonego orzeczenia dyscyplinarnego do czasu zakończenia postępowania przed sądem.

Przejawem zasady kontrydiktoryjności (*ut supra*) w postępowaniu sądowoadministracyjnym jest także prawo zajęcia stanowiska w odniesieniu do skargi i odpowiedzi na skargę. Doznaje jednak ona ograniczeń zakresie inicjatywy dowodowej. Pomimo zagwarantowania stronie prawa do złożenia wniosku dowodowego, zgodnie z treścią art. 106 § 3 p.p.s.a. jedynie w drodze wyjątku sąd administracyjny może przeprowadzić uzupełniające postępowanie dowodowe w razie wystąpienia istotnych wątpliwości co do zgodności z prawem zaskarżonego aktu, a nie co do prawidłowości poczynionych w postępowaniu administracyjnym ustaleń faktycznych. Postępowanie dowodowe i dokonywanie w jego trakcie ustaleń faktycznych przez sąd administracyjny jest dopuszczalne jedynie w powyższym zakresie. Możliwość ich przeprowadzenia uzależniona jest od uznania

⁷⁴ W wysokości 200 zł (§ 2 ust.6 Rozporządzenia RM w sprawie wysokości oraz szczegółowych zasad pobierania wpisu w postępowaniu przed sądami administracyjnymi z dnia 16 grudnia 2003 r., t. j. Dz. U. z 2021 r., poz.535 ze zm.), dalej: Rozporządzenie.

sądu, który postępowanie takie przeprowadzić może, lecz nie musi^[75], jest to bowiem uprawnienie a nie obowiązek sądu.

W postępowaniu sadowoadministracyjnym dotyczącym spraw dyscyplinarnych rozważenia wymaga możliwość przeprowadzenia postępowania mediacyjnego, o którym mowa w przepisach art. 115-118 p.p.s.a. Celem mediacji jest przyspieszenie postępowania, gdyż działania podjęte przez mediatora powinny umożliwić stronom zdobycie niezbędnej wiedzy, wyjaśnienie i rozważenie okoliczności faktycznych i prawnych sprawy oraz przyjęcie przez strony ustaleń co do sposobu jej załatwienia w granicach obowiązującego prawa, co ma bezpośrednio przełożyć się na szybkie zakończenie postępowania sadowoadministracyjnego. Waler ten może mieć istotne znaczenie dla studenta czy doktoranta, tym bardziej że p.s.w.n. nie przewiduje *expressis verbis* mediacji w postępowaniu przed komisją dyscyplinarną studentów. Postępowanie mediacyjne może być przeprowadzone tak na wniosek (złożony przed wyznaczeniem rozprawy), jak i z inicjatywy sądu, gdy uzna to za celowe, a żadna ze stron nie wystąpiła z wnioskiem (bez ograniczenia terminem ani innymi warunkami procesowymi). W wyniku postępowania mediacyjnego organ dyscyplinarny może uchylić lub zmienić zaskarżone rozstrzygnięcie. Jak podkreśla się jednak w doktrynie, „z uwagi na charakter spraw oraz charakter sądownictwa administracyjnego (sąd typu kasacyjnego), niemożność uzyskania wyroku uniewinniającego, ta forma rozstrzygnięcia sporu ma iluzoryczny charakter”^[76].

Sąd administracyjny nie jest związany zarzutami i wnioskami zawartymi w skardze złożonej przez legitymowany podmiot będąc jednocześnie związany przedmiotem sprawy, co wynika z przyjętego w postępowaniu sadowoadministracyjnym kryterium legalności kontroli z przewagą zasady oficjalności^[77]. Brak związania zarzutami podniesionymi w skardze oznacza, że sąd ma nie tylko prawo, ale obowiązek dokonania oceny zgodności z prawem zaskarżonego aktu administracyjnego nawet wówczas, gdy dany zarzut nie został podniesiony w skardze, np. powinien dostrzec naruszenie prawa, które nie były powołane przez skarżącego, a które sąd

⁷⁵ Wyrok NSA z dnia 22 września 2023 r., III OSK 2872/21, Legalis.

⁷⁶ Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym*, 345.

⁷⁷ Małgorzata Jaśkowska, „Rozstrzygnięcia podejmowane w postępowaniu sadowoadministracyjnym w pierwszej instancji”, [w:] *Postępowanie sadowoadministracyjne*, red. Małgorzata Jaśkowska, Marcin Masternak, Eugeniusz Ochendowski, (Warszawa: Wolters Kluwer, 2010): 212.

pierwszej instancji zobowiązany jest uwzględnić z urzędu^[78]. Niemniej niezaskarżona część orzeczenia dyscyplinarnego nie podlega ocenie sądu administracyjnego. Ponadto „sąd administracyjny, kontrolując rozstrzygnięcia dyscyplinarne, obowiązany jest uwzględniać instytucje oraz funkcje procesu karnego, do których następuje odesłanie w poszczególnych ustawach”^[79], co ma istotne znaczenie w postępowaniu sądowniczym, którego przedmiotem jest zaskarżone orzeczenie dyscyplinarne. Sąd administracyjny jest związany granicami sprawy. Nie może uczynić przedmiotem rozpoznania legalności innej sprawy niż ta, w której wniesiono skargę. W konsekwencji sąd nie może wkraczać w sprawę nową, w stosunku do tej, która była albo powinna być przedmiotem postępowania dyscyplinarnego^[80].

W świetle art. 134§ 2 p.p.s.a sąd nie może wydać orzeczenia na niekorzyść skarżącego, chyba że stwierdzi naruszenie prawa skutkujące stwierdzeniem nieważności zaskarżonego aktu lub czynności. W doktrynie podkreśla się, że:

mając na uwadze charakter w szczególności reguły in peius w procedurze karnej, sąd administracyjny w przypadku stwierdzenia tego rodzaju uchybień może jedynie wydać wyrok uchylający na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. b PostAdmU. Należy podzielić pogląd, że zakaz reformationis in peius nie będzie wiążący dla sądu, również w sytuacji stwierdzenia innych uchybień procesowych i uchylenia rozstrzygnięcia na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. c PostAdmU^[81].

Jeżeli sąd administracyjny uwzględni skargę to wydaje wyrok, w którym uchyla lub stwierdza bezskuteczność orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej. Wojewódzki sąd administracyjny natomiast nie orzeka w sprawach dyscyplinarnych w sposób merytoryczny. W razie uwzględnienia skargi na rozstrzygnięcie nie wywołuje ono skutków prawnych do chwili uprawomocnienia się wyroku, czyli do czasu upływu terminu trzydziestu dni liczonego od dnia doręczenia stronie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem na wniesienie skargi kasacyjnej do NSA, chyba że sąd postanowi

⁷⁸ Zob. np. Wyrok NSA z dnia z dnia 8 lipca 2021 r., III FSK 3744/21, Legalis nr 2603779, Wyrok NSA z dnia 1 lipca 2021 r., II OSK 3256/18, Legalis nr 2604015.

⁷⁹ Wyrok NSA z dnia 5 grudnia 2006 r., I OSK 472/06, Legalis.

⁸⁰ Por. np. Wyrok NSA z dnia 28 lipca 2023 r. II FSK 1056/22, Legalis.

⁸¹ Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym*, 381.

inaczej. Natomiast jeżeli sąd nie uwzględni skargi w całości albo w części to oddali skargę odpowiednio w całości albo w części (art. 151 p.p.s.a.). Oznacza to, że przeprowadzona sądowa kontrola zgodności z prawem zaskarżonego aktu nie ujawniła wad postępowania, które obligowałyby sąd do wydania innego rozstrzygnięcia w sprawie. Podkreślenia wymaga, że przepis art. 151 p.p.s.a. nie może stanowić samodzielnej podstawy kasacyjnej, ale może zostać powiązany z innymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których naruszenie skutkowało nieuwzględnieniem skargi w wyniku kontroli sądownoadministracyjnej^[82]. Sąd administracyjny zatem

dokonując kontroli rozstrzygnięć dyscyplinarnych, [...] jest kompetentny do badania i oceny wszystkich elementów sprawy, co sprawia, że sąd, wydając wyrok kasacyjny, również rozpoznaje istotę sprawy przez uwzględnienie skargi (art. 145 § 1 i 3 PostAdmU) bądź jej oddalenie (art. 151 PostAdmU)^[83].

W postępowaniu sądownoadministracyjnym w sprawach dyscyplinarnych nie znajduje zastosowania przepis art. 145 § 1 pkt 2 (z uwagi na brak w p.s.w.n. przepisów, które przewidujących sankcję stwierdzenia nieważności orzeczenia dyscyplinarnego wydanego w stosunku do studenta/doktoranta) ani art. 145a p.p.s.a. (dotyczący wyroku zobowiązującego).

Od wyroków wojewódzkiego sądu administracyjnego lub postanowień kończących postępowanie w sprawie, z wyłączeniem przypadków, o których mowa w art. 173§1 p.p.s.a., przysługuje skarga kasacyjna. Stanowi ona w postępowaniu sądownoadministracyjnym środek zaskarżenia oparty o model kasacyjny, gdyż jej uwzględnienie skutkuje uchyleniem zaskarżonego orzeczenia. Skarga kasacyjna może zostać wniesiona przez stronę od wyroku po doręczeniu jej odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem, o sporządzenie którego strona złożyła wniosek, zgodnie z przepisem art. 141 § 2 p.p.s.a. Zgodnie z treścią przepisu zawartego w art. 173 § 2 p.p.s.a. skargę kasacyjną może wnieść także prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich po doręczeniu im odpisu orzeczenia z uzasadnieniem. Prawo do wniesienia skargi kasacyjnej przysługuje zgodnie z treścią przepisu zawartego w art. 33 p.p.s.a. (w zw. z art. 12 p.p.s.a.) także uczestnikom na prawach strony. Podmiot, który przystąpił do postępowania sądowego w sprawie ze skargi innego podmiotu, ma legitymację do wniesienia skargi kasacyjnej

⁸² Por. np. Wyrok NSA z dnia 20 maja 2021 r., I OSK 198/21, Legalis nr 2588741, Wyrok NSA z dnia 10 marca 2021 r., II OSK 376/19, Legalis nr 2616793.

⁸³ Sylwestrzak, *Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym*, 401-402.

także wtedy, gdy ten inny podmiot nie korzysta z prawa do wniesienia skargi kasacyjnej^[84]. Naczelny Sąd Administracyjny, w przeciwieństwie do sądów pierwszoinstancyjnych, jest związany zarówno granicami skargi kasacyjnej (bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania, a strony mogą przytaczać nowe uzasadnienie podstaw kasacyjnych – art. 183 § 1 p.p.s.a), jak i granicami orzekania (rozpoznając skargę kasacyjną uchyla wyrok także w części niezaskarżonej, jeżeli zachodzi nieważność postępowania – art. 186 p.p.s.a.). W świetle art. 174 p.p.s.a. skargę kasacyjną można oprzeć na następujących podstawach: naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie albo naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarga kasacyjna wyznacza zakres kontroli instancyjnej. Wnosi się ją do sądu, który wydał zaskarżony wyrok lub postanowienie, w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia odpisu orzeczenia z uzasadnieniem. Termin ten zaczyna bieg od daty doręczenia wyroku z uzasadnieniem. Wniesienie skargi kasacyjnej wyznacza początek postępowania międzyinstancyjnego w postępowaniu sądowoadministracyjnym^[85], przy czym skuteczność wniesienia, jest jednak uzależniona od uzyskania uzasadnienia orzeczenia. W świetle regulacji art. 176 p.p.s.a. skarga kasacyjna jest wysoce sformalizowanym, szczególnym, środkiem prawnym, co przekłada się na jej elementy składowe. Niemniej powinna czynić zadość także wymaganiom stawianym zwykłemu pismom w postępowaniu sądowym (wymaganiom formalnym), jak również przewidzianym dla niej wymaganiom, tzn. powinna zawierać, oprócz innych wymogów, także: oznaczenie zaskarżonego orzeczenia ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości, czy w części; przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie (art.174 p.p.s.a. – to tzw. wymagania materialne (konstrukcyjne) skargi kasacyjnej)^[86]; wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia lub zmiany. Niespełnienie tych wymagań szczególnych, przewidzianych tylko dla skargi kasacyjnej, stanowi wadliwość w zakresie elementów konstrukcyjnych, która nie podlega sanacji i powoduje, że jest ona dotknięta jest brakiem istotnym i nienaprawialnym, a w związku z tym podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna. Skarga kasacyjna powinna być sporządzona

⁸⁴ Wyrok NSA z dnia 4 listopada 2015 r., II GSK 1706/15, LEX nr 1990500.

⁸⁵ Szerzej zob. Agnieszka Ziółkowska, *Postępowanie międzyinstancyjne w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, Katowice 2019.

⁸⁶ Niemniej strony mogą przytaczać nowe uzasadnienie podstaw kasacyjnych.

przez adwokata lub radcę prawnego, z wyjątkami określonymi w art. 175 § 2-3 p.p.s.a. Wymóg zachowania przymusu adwokacko-radcowskiego ma gwarantować odpowiedni poziom formalny i merytoryczny skargi kasacyjnej. Także w tym przypadku student/doktorant może wnosić o przyznanie prawa pomocy, *ut supra*. Wniesienie skargi kasacyjnej jest związane z koniecznością uiszczenia wpisu (§3 Rozporządzenia). NSA rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej, bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (art. 183 §2 p.p.s.a.). Po rozpoznaniu skargi kasacyjnej wydaje wyrok oddalający skargę (art. 184 p.p.s.a.) lub ją uwzględniającą (art. 185 p.p.s.a.). W razie uwzględnienia skargi kasacyjnej, NSA, uchylając zaskarżone orzeczenie, rozpoznaje skargę, jeżeli uzna, że istota sprawy jest dostatecznie wyjaśniona (rozstrzygnięcie merytoryczno-reformatoryjne – art. 188 p.p.s.a.). Od wyroku wydanego przez NSA nie przysługują dalsze środki odwoławcze.

6 | Podsumowanie

Postępowanie dyscyplinarne prowadzone wobec studentów i doktorantów oznacza reakcję uczelni wyższej na czyny naruszające przepisy obowiązujące w uczelni oraz czyny uchybiające godności studenta/doktoranta. Nie może być bowiem przyzwolenia na zachowania pozostające w sprzeczności z obowiązującym systemem prawnym (powszechnym i wewnętrznym) lub etyką akademicką. Odpowiedzialność tej najliczniejszej grupy destinariuszy uczelni wyższych ma charakter represyjny, zbliżony do odpowiedzialności karnej.

Postępowanie dyscyplinarne prowadzone za czyny określone w art. 307 p.s.w.n. nie zostało w sposób kompleksowy uregulowane w p.s.w.n. W procedurze tej odpowiednie stosowanie znajduje kodeks postępowania karnego, co czyni ją dla podmiotów, wobec których jest prowadzone, postępowaniem trudnym, zawiłym i niejasnym. Podkreślić przy tym należy, że procedura dyscyplinarna regulowana jest nie tylko w aktach normatywnych rangi ustawowej, ale również w rozporządzeniu, co dla obwinionego, niebędącego prawnikiem, może wywoływać trudności chociażby wynikające z hierarchii tychże w systemie źródeł prawa. Obawa ta zachowuje aktualność w odniesieniu do nieprawniczego składu komisji. Problem rozeznania się w zawiłości proceduralnej jest potęgowany kontrolą sprawowaną przez

sądy administracyjne w trybie ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Postępowanie dyscyplinarne jako procedura represyjna może wiązać się dla studenta lub doktoranta z negatywnymi konsekwencjami przejawiającymi się w orzeczeniu jednej z katalogu kar dyscyplinarnych, o których mowa w art. 308 p.s.w.n., od upomnienia, przez naganę, naganę z ostrzeżeniem, zawieszenie w określonych prawach studenta na okres do 1 roku, aż po wydalenie z uczelni. Przewidziana w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzonym w stosunku do studenta lub doktoranta instancyjność – mająca charakter procesowy i będąca mechanizmem za pomocą którego państwo gwarantuje prawidłowość i sprawiedliwość orzeczeń, a wyrażająca się w możliwości wniesienia odwołania od orzeczenia komisji dyscyplinarnej do komisji odwoławczej – nie jest wystarczającą instytucją gwarantującą poprawność wydanego orzeczenia. Z tego powodu ustawodawca zdecydował się na wyposażenie, przede wszystkim obwinionego, w możliwość uruchomienia kontroli sądowej. Już bowiem w Wyroku TK z dnia 27 lutego 2001 r.^[87] podkreślono, że przyjęcie koncepcji procedury dyscyplinarnej, w której sąd posiada uprawnienie do kontroli poprawności postępowania dyscyplinarnego, a w konsekwencji do uchylenia wydanego orzeczenia komisji dyscyplinarnej, gwarantuje wystarczający standard ochrony konstytucyjnej. W odniesieniu do orzeczeń odwoławczej komisji dyscyplinarnej kontrolę taką sprawują właściwe wojewódzkie sądy administracyjne, orzekające w pierwszej instancji na skutek wniesienia skargi przez legitymowany podmiot. Zagwarantowanie kontroli sądowej orzeczeń odwoławczej komisji dyscyplinarnej stanowi emanację zasady prawa do sądu, wypływającej zarówno z regulacji konstytucyjnej (art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2), jak i aktów prawa międzynarodowego, w tym z art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.^[88] Walorem przewidzianej w postępowaniu sądowoadministracyjnym ochrony prawnej studenta/doktoranta jest zarówno efektywność, jak i jej rzeczywistość, wyrażająca się w instytucjach przewidzianych w p.p.s.a. – w tym m.in. instytucja tymczasowej ochrony prawnej, pomoc prawna – oraz jego zrównanej pozycji procesowej względem rzecznika dyscyplinarnego. Z braku odrębnych przepisów w p.s.w.n. kontrola sądowoadministracyjna odbywa się na zasadach określonych w p.p.s.a.

⁸⁷ K 22/00, OTK ZU 2001/3/48.

⁸⁸ Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz.284.

W świetle przyjętego systemu kontroli sądownoadministracyjnej sąd ten ocenia, czy rozstrzygnięcie organu dyscyplinarnego jest zgodne z przepisami proceduralnymi oraz materialnymi, a w przypadku stwierdzenia uchybień – wydaje wyrok uchylający rozstrzygnięcie. Z tego powodu w odniesieniu do sądów administracyjnych sprawujących kontrolę orzeczeń dyscyplinarnych wydawanych w odniesieniu do studentów i doktorantów w trybie p.s.w.n. aktualizuje się wielokrotnie podnoszona w doktrynie^[89] potrzeba zmiany modelu orzeczeń na model merytoryczny, w którym sądy administracyjne są nie tylko sądami prawa, lecz również dokonują oceny stanu faktycznego oraz ustalają czy zachodzą okoliczności egzoneracyjne. Postulat ten wydaje się ważny i wymagający pogłębionej refleksji także z powodu braku ustawowego wymogu co do wykształcenia składu komisji, w której składzie nie muszą zasiadać osoby będące prawnikami (vide art. 311 p.s.w.n.). W praktyce zdarza się, że uczelnie wyższe nieprowadzące kierunku prawo, zatrudniają radców prawnych na stanowisku nauczycieli akademickich i powołują do uczelnianych komisji dyscyplinarnych. Podkreślenia wymaga, że odpowiednie stosowanie przepisów postępowania karnego, wymaga od składu orzekającego ogromnej uwagi, a nie tylko literalnego stosowania przepisów. Z tego powodu orzekanie merytoryczne sądów administracyjnych w sprawach dyscyplinarnych, wydaje się stanowić wzmocnienie gwarancji ochrony praw studenta/doktoranta. Rzecz oczywista, zmiana modelu orzekania oznaczałaby uwzględnianie przez sądy administracyjne innych kryteriów niż legalność, np. dotkliwość orzeczonej kary czy jej celowość. Rewizja w zakresie kontroli wymierzania kar dyscyplinarnych może oznaczać także konieczność rozważenia dopuszczenia w ograniczonym zakresie prowadzenia postępowania dowodowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym, przy jednoczesnym zachowaniu dotychczasowej regulacji dopuszczającej przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego przez sąd administracyjny wówczas, gdy dowód pozostaje w związku z oceną legalności zaskarżonego aktu^[90]. Wydaje się to być szczególnie pilne i ważne zwłaszcza, w przypadkach orzeczenia w postępowaniu dyscyplinarnym kar najbardziej dotkliwych. W obecnym modelu kontroli

⁸⁹ Zob. Agnieszka Ziółkowska, „Sądownoadministracyjna kontrola kar administracyjnych na Słowacji – przyczynek do dyskusji o potrzebie zmian w ustawie Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi” *Zeszyty Prawnicze BAS* nr 3 (2021): 11-36.

⁹⁰ Por. Wyrok NSA z dnia 23 czerwca 2020 r., I OSK 2003/19, *Legalis* nr 2422702.

sądów administracyjnych wyłączona jest możliwość „zastąpienia organu dyscyplinarnego”, z powodu braku możliwości orzekania reformatoryjnego. W konsekwencji „sąd administracyjny nie będzie uprawniony do wydania wyroku uniewinniającego czy też zmieniającego rodzaj orzeczonej kary dyscyplinarnej^[91]”. Z uwagi na instancyjność postępowania sądownoadministracyjnego, wniesienie skargi kasacyjnej do NSA stwarza ukaranemu w postępowaniu dyscyplinarnym możliwość kontroli orzeczenia WSA i daje gwarancje rozstrzygnięcia wypełniającego standard poprawności. Choć zakres kontroli instancyjnej jest zdeterminowany podstawami skargi kasacyjnej, to jednak jej mechanizm ma istotne znaczenie dla strony, gdyż gwarantuje ochronę interesu w postępowaniu sądowym.

Bibliografia

- Barszcz Tomasz, Skreślenie obwionionego z listy studentów a umorzone postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów, *Forum Prawnicze* 2019, nr 5 (55) 88-101.
- Barnat Tadeusz, „Ostateczność i prawomocność decyzji administracyjnych a ich wykonalność” *Państwo i Prawo*, z. 9 (1984): 76-85.
- Celińska-Grzegorzycz Katarzyna, „Kompetencje sądów administracyjnych”, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. X, red. Roman Hauser, Zbigniew Niewiadomski, Andrzej Wróbel. 146. Warszawa: C. H. Beck, 2014.
- Chróścielewski Wojciech, Zbigniew Kmiecik, Jan Paweł Tarno, „Reforma sądownictwa administracyjnego a standardy ochrony praw jednostki” *Państwo i Prawo*, z. 12 (2002): 32-44.
- Cieślak Marian, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*. Warszawa: PWN, 1994.
- Czarnecki Paweł, „Model postępowania dyscyplinarnego w polskim systemie prawa”, [w:] *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, red. Paweł Czarnecki. 253. Warszawa: C. H. Beck, 2016.
- Dębek Anna, Michał Fajst, Sławomir Gózdź, Agnieszka Jasiakiewicz, Aleksandra Kowalak, Małgorzata Łojkowska, Marta Nowicka, „Sprawy dyscyplinarne studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Przyczynek do dyskusji o postawach młodzieży akademickiej” *Studia Iuridica*, XLII (2003): 19-59.

⁹¹ Ochrona praw jednostki przed sądem administracyjnym, 406.

- Dudka Katarzyna, „Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich” *Studia Iuridica Lublinensia*, nr 9 (2007): 9-24.
- Ereściński Tadeusz, Karol Weitz, „Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce” *Przeгляд Sądowy*, nr 3 (2005): 3-36.
- Flaga-Gruszyńska, Katarzyna, „Dostęp do sądu a postulat humanizacji procesu cywilnego”. [w:] *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Ereścińskiego*, t. II, red. Karol Weitz, Jacek Gudowski. 2783-2806. Warszawa: Lexis Nexis, 2011.
- Garlicki Lech, „Prawo do sądu”, [w:] *Prawa człowieka: model prawny*, red. Roman Wieruszewski. 537-560. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich-Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1991.
- Gelger Waław, „Domniemanie ważności aktu administracyjnego w kodeksie postępowania administracyjnego” *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny*, z. 4 (1962): 50.
- Giętkowski Radosław, *Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów*. Kraków-Legionowo: edu-Libri, 2021.
- Grzegorzczak Paweł, „Niedopuszczalność odrzucenia pozwu z powodu uznania się przez organ administracji publicznej za niewłaściwy (art. 199[1] KPC)” *Monitor Prawniczy*, nr 3 (2017): 149-150.
- Haber Jan, „Istota prawomocności w prawie procesowym karnym” *Zeszyty Prawnicze Polskiej Akademii Nauk*, nr 1 (1960): 165.
- Haber Jan, „Prawomocność orzeczenia a jego motywy w prawie procesowym karnym” *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny*, nr 4 (1961): 51-61.
- Hochberg Leo, Andrzej Murzynowski, Leon Schaff, *Komentarz do kodeksu karnego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1955.
- Izdebski Hubert, Jan Michał Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Jakimowicz Wojciech, „O publicznych prawach podmiotowych” *Państwo i Prawo*, z. 1 (1999): 36-50.
- Jakimowicz Wojciech, *Publiczne prawa podmiotowe*. Kraków: Wolters Kluwer, 2002.
- Jaworska-Dębska Barbara, „O podstawach do wznowienia postępowania administracyjnego” *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego*, seria I, z. 106 (1974): 83-90.
- Kmieciak Zbigniew, *Postępowanie administracyjne i sądowniczoadministracyjne a prawo europejskie*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010.
- Kmieciak Zbigniew R., „Charakter prawny rozstrzygnięć organów szkół wyższych podejmowanych w sprawach studenckich”, [w:] *Specyfika postępowań administracyjnych w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki*, red. Jan Paweł Tarno, Adam Szot, Piotr Pokorny. 293. Lublin: Instytut Rozwoju Szkolnictwa Wyższego, 2016.

- Korzan Kazimierz, „Roszczenie procesowe jako przedmiot postępowania cywilnego w kontekście prawa do sądu i prawa do powództwa”, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza. Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, red. Andrzej Marciniak. 182. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998.
- Korzeniowska-Lasota, Anna, „Zróżnicowanie modeli postępowania dyscyplinarnego”, [w:] *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy 3*, red. Hubert Izdebski, Paweł Skuczyński. 129. Warszawa: Lexis Nexis, 2013.
- Kulesza Cezary, „Ewolucja wybranych procedur dyscyplinarnych w świetle konwencyjnego i konstytucyjnego standardu prawa do sądu” *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 1 (2017): 11-22.
- Kusowska Ewelina, „O postępowaniach dyscyplinarnych – uwagi na tle Uchwały Sądu Najwyższego I KZP 18/12 z dnia 24 stycznia 2013 roku” *Adam Mickiewicz University Law Review*, vol. 3 (2014): 151-165.
- Leoński Zbigniew, „Czy postępowanie dyscyplinarne jest szczególną procedurą administracyjną czy też postępowaniem odrębnym?”, [w:] *Procedura administracyjna wobec wyzwań współczesności, Profesorowi zwyczajnemu dr. hab. Januszowi Borkowskiemu przyjaciele i uczniowie*, red. Barbara Adamiak. 181. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2004.
- Łętowska Ewa, „Prawo do sądu – rozmaite perspektywy”, [w:] *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Ercińskiego*, t. II, red. Karol Weitz, Jacek Gudowski. 2872. Warszawa: Lexis Nexis, 2011.
- Maciołek Magdalena, „O publicznym prawie podmiotowym” *Samorząd Terytorialny*, nr 1-2 (1992): 3-15.
- Orłowska Dorota, Marta Tomkiewicz, „Materialnoprawne podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów”, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000-2005*, red. Paweł Skuczyński, Piotr Zawadzki. 55 i n. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2008.
- Skuczyński Paweł, „Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej”, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna: podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów UW 2000-2005*, red. Paweł Skuczyński, Piotr Zawadzki. 11-14. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2008.
- Steinborn Sławomir, *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011.
- Szot Adam, „Charakter stosunku prawnego łączącego studenta i uczelnię”, [w:] *Specyfika postępowań administracyjnych w sprawach z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki*, red. Jan Paweł Tarno, Adam Szot, Piotr Pokorny. 225-233. Lublin: Instytut Rozwoju Szkolnictwa Wyższego, 2016.

- Wasilewski Andrzej, „Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych (ustawodawstwo polskie na tle standardów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Konstytucji RP)” *Przegląd Sądowy*, nr 9 (2001): 11-25.
- Wilczyńska Agnieszka, „Prawo do sądu w sprawach z zakresu administracji publicznej (wybrane zagadnienia)”, [w:] *O prawie administracyjnym i administracji. Refleksje*, red. Barbara Jaworska-Dębska, Zofia Duniewska, Michał Kasiński, Ewa Olejniczak-Szałowska, Ryszarda Michalska-Badziak, Piotr Korzeniowski. 609-638. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017.
- Wilczyńska Agnieszka, Przemysław Wilczyński, „Sankcja administracyjna w działalności szkoły wyższej”, [w:] *Sankcje administracyjne*, red. Małgorzata Sthał, Renata Lewicka, Marek Lewicki. 431. Warszawa: Wolters Kluwer, 2011.
- Zieliński Andrzej, „Prawo do sądu a struktura sądownictwa” *Państwo i Prawo*, z. 4 (2003): 20-31.
- Ziółkowska Agnieszka, „Ostateczność a prawomocność decyzji administracyjnej” *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlowej im. Króla Stefana Batorego Piotrków Trybunalski*, nr 5 (2008): 19-34.
- Ziółkowska Agnieszka, *Postępowanie międzyinstancyjne w postępowaniu sądowo-administracyjnym*, Katowice 2019.
- Ziółkowska Agnieszka, „Sądowoadministracyjna kontrola kar administracyjnych na Słowacji – przyczynek do dyskusji o potrzebie zmian w ustawie Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi” *Zeszyty Prawnicze BAS*, nr 3 (2021): 11-36.

